

Den nya människan

Eva Björklund

Den nya människan - en gammal dröm i mänsklighetens historia: den solidariska, osjälviska, den bildade, skapande människan, handens och tankens arbetare, den allsidiga individen och samhällsvarelser. Religioner och samhällen har försökt förverkliga drömmen, men alltid misslyckats.

I den marxistiska traditionen är målet människans frigörelse och förverkligande som samhällelig varelse. Det är inte möjligt i det kapitalistiska samhället, som bygger på människans utslagning av människan med den egna vinningen som främsta drivkraft. I ett samhälle, där de flesta människor tvingas sälja sin arbetskraft och där fåtalets rikedom bygger på flertalets elände berövas arbetarna sitt människovärde, och deras utveckling som individer och samhällsvarelser hämmas.

Che Guevaras funderingar om den nya människan och det nya samhället, som de kommer till uttryck framför allt i "Socialismen och människan på Kuba" (Che på svenska, Svensk-Kubanska Föreningen 1997) ingår i denna marxistiska tradition. Som ung och student började Ernesto Guevara intressera sig för samhällets utstötta, engagera sig mot orättvisorna och undersöka Latinamerikas rötter. Men han var ännu inte politiskt engagerad.

Det var i 25-årsåldern, i Guatemala där en blygsam jordreform genomförts mot United Fruits vilja, när han upplevde CIAs och reaktionens militära invasion mot den folkvalda regeringen, som han på allvar började söka efter förklarings- och samhällsmodeller som skulle kunna förändra denna verklighet.

När den folkvalda regeringen i Guatemala fördrivits från makten, och massakern på de folkliga krafterna inletts 1954, tog Che sin tillflykt till Mexiko. Där började han studera Marx och anslöt sig till den kubanska befrielseörelsen.

Till sin faster Beatriz skrev han i början av 1956: "Jag känner mig stark, bestiger ofta vulkanerna, besöker ruinerna och läser San Carlos och hans lärjungar". Och på hösten 1956 i brev till sin mamma: "San Carlos har fått en ny anhängare".

I förberedelserna för Granma-expeditionen och det väpnade upproret på Kuba blev Che ansvarig för det "omstörtande biblioteket". Marx och de marxistiska klassikerna blev ett betydelsefullt inslag och studerades ivrigt av Che och andra i gruppen. Och Che började betrakta sig som kommunist, utan att vara ansluten till något parti.

Sedan blev han gerillakämpe, major i befrielsearmén och efter segern riksbankschef och sedan industriminister. Han fick en nyckelroll när det gällde den ekonomiska grundvalen för det nya samhället. I och med USAs ekonomiska blockad och isoleringen från Latinamerika trädde Sovjetunionen in som handelspartner och samhällsmodell. Che, som besökte Sovjetunionen första gången 1960 på hösten, var till en början imponerad av framstegen, men blev sedan alltmer kritisk till de metoder som tillämpades. Efter det sista besöket hösten 1964 sade han utan omsvep att de metoder de använde var kopior av de kapitalistiska och skulle undergräva de socialistiska idealen och möjligheten att bygga ett socialistiskt samhälle.

I och med den ökande handeln med Sovjet och det gamla kubanska kommunistpartiets deltagande i politiska organ började också den sovjetiska modellen att få tyngd i diskussionen om valet av ekonomiska och organisatoriska modeller på Kuba. Che tillhörde de som blev alltmer skeptiska. 1962 inleddes en diskussion om detta i "Förenade Revolutionära Organisationernas" ekonomiska råd. Den fördes ut bl a i tidskriften "Nuestra Industria", utgiven av industridepartementet där Che var minister, och pågick under ett par år. Den kom att kallas "Planeringsdebatten".

Där diskuterade också internationellt ledande marxister

som Bettelheim, Mandel, Althusser, m fl. För att kunna föra diskussionen med dessa specialister gick Che tillbaka till studiet av Marx. Han drog igång en studiecirkel på industri-departementet och var själv den flitigaste deltagaren.

Ches studier och planeringsdebatten sammanföll med en internationell debatt om den unge "humanistiske" och den gamle "materialistiske" Marx. Che inspirerades av Marx tankar om människans roll i historien, och behovet av kamp för att besegra kapitalismen. Han sökte sig tillbaka till den ryska marxismens fader, Plechanov, och tog intryck av hans funderingar om personlighetens roll i historien och frågan om individen och kollektivet i det socialistiska samhället. De latinamerikanska marxisterna som argentinarerna Anibal Ponce fick stor betydelse för diskussionen om borgerlig och proletär humanism, där den senare definieras som inriktad på en allsidig människa, som förenar teori och praktik. José Carlos Mariategui, grundare av Perus kommunistparti, var en viktig inspirationskälla i diskussionen om förhållandet

UR SOCIALISMEN OCH MÄNNISKAN PÅ KUBA

"Tillåt mig, med risk att verka löjlig, säga att den sanne revolutionären drivs av stor kärlek. Det är omöjligt att tänka sig en äkta revolutionär utan denna egenskap. Våra ledande revolutionärer måste se denna kärlek till folken som ett ideal, den heligaste sak, en och odelbar. Det räcker inte att dela ut små dagliga portioner av tillgivenhet till vanligt folk i deras praktiska vardagsarbete.

Man måste besjålas av en stark känsla för mänsklighet, för rättvisa och sanning, för att inte hamna i extrem dogmatism eller kylig skolastik, för att inte isoleras från folket. Varje dag måste vi kämpa för att denna människokärlek ska komma till uttryck i konkret handling som blir till föredöme och kan mobilisera människorna."

mellan klasskamp och nationell befrielse, klasskampens inflytande på medvetenheten m fl av de frågor som Che utvecklade i planeringsdebatten, bl a i en lång artikel "Om budgetfinansieringssystemet" och sedan i "Socialismen och människan på Kuba".

Genom Fidel Castro och 26-julirörelsen fick han också en mycket viktig, icke marxistisk läromästare i José Martí med sin betoning av den mänskliga värdigheten, människans allsidiga utveckling, studier och arbete, solidaritet, att "känna slaget mot en annan människas kind som på den egna", latinamerikanismen i "Vårt Amerika", och internationalismen – "Fosterlandet är inte där man föds, utan hela mänskligheten".

Che gick i polemik med de sovjetiska handböckerna som han kritiserade för att ha försökt upphöja praktisk politik till vetenskaplig dogm, glömt bort Marx och förfallit till en mekanisk historieuppfattning. Che uppvärderar det marxistiska tänkandets humanistiska karaktär, lyfter fram människan som subjekt och medveten aktör i historien, kommunismen som människans verk, befrielsens dialektik och socialismens etik.

Che betraktade sina funderingar som ansatser, utkast, början till en utveckling av marxismen, grundad på erfarenheterna av befrielsekriget och försöken att bygga ett socialistiskt samhälle i ett fattigt land ansatt av imperialismens aggressioner.

UR BUDSKAP

TILL TRICONTINENTAL 1967

"Allt vårt handlande är ett stridsrop mot imperialismen, och en enträgen bön till folken om enighet och sammanhållning gentemot människosläktets stora fiende: Nordamerikas Förenta Stater. Var än döden må överraska oss är den välkommen, om bara vårt stridsrop nått någon annans öra, om bara någon annans hand sträckts ut för att fatta våra vapen och andra människor stämt upp sorgesången över oss med smattrande kulspurtor och nya rop på kamp och seger!"

FÖR NYBÖRJARE

"Det är rätt att göra uppror. Kom med i kampen för revolutionen, friheten och socialismen!" Denna och bilderna på sid 6-7 är tagna från "Marxism för nybörjare", av Néstor Kohan och Pier Brito på förlaget "Era Naciente" - En ny tid föds.

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell - Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För kopia av denna licens se <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/>. Det har publicerats i www.globalarkivet.se